

ՊՈԲԼԻՈՍԻ ՎԻՐԳԻԼԻՈՍԻ ՄԱՐՈՆԻ

“Ե Ն Է Ա Կ Ա Ն,”

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Պ ա տ մ ո ս ր խ ն Տ ր ո յ խ ո յ կ ո Ր ծ ա ն մ ա ն

Ամէն ոք լուսն ունի և ուրուշը լարեց,
Հայրն Ենէաս այսպէս սկըսաւ բազմոցէն.
«Անպատմելի ցաւերն ինձ՝ ո՛վ Թագուհի՛
կը հրամայես որ նորոգեմ. թէ ի՛նչպէս
կործանեցին Դանայեցիք Տրոյական
Հարըստութիւնն ու պետութիւնն եղկիւի.
Սըրտաճըմէիկ արկած՝ զոր ես իսկ տեսայ,
Իւ որուն մէջ ես իսկ մեծ մաս սենցայ,
Ո՛վ՝ պատմելով աղիողորմ այս դէպքերն՝
Ըւայ թէպէտ Դուլով, ըւայ Միբմիդոն,
Անագորոյն Ողիսեւի կամ զինուոր՝
Պիտի կըրնայ իր արտառուցը բըռնել,
Խռեաւ գիշերն երկինքն ահա կը թողնուի,
Մըտնող աստղերն ահա ըռնի կը կաննեն,
Բայց եթէ այլքան մեծ փափաց ունիս դուն
Մեր ազգեցիներն իմանալու, ըսեալու
կարճ է կարճոյ Տրոյիոյ հո՛ւսկ աւերածն,
Հողին սոսկայ թէեւ զանոնք յիշելուն
Եւ ցաւէն խոյս տայ, բայց պիտի ըսկըսիմ:
«Ճակատագրէն մըղուած՝ մարտէն խորտակուած
Ջորափարներն Արգիացի՛ երբ արդէն
Սահեր անցեր էին այնչափ տարիներ,
Աթենասի աստուածային արուեստով
կը շինեն ծի մը Լեոնաձեւ, կը հիւսնեն
Անոր կողերն յըզուած՝ տալուած մայր փայտով,
Եւ զայն իբրեւ գարձի նըւէր կը կեդծեն.
Կը ծաւալի անոր համբարը չորս դիւ:
Դադտուկ իր կոյր խորշերուն մէջ կը փակեն
Ընտիր ընտիր քաջեր՝ ցարուած վիճակով,
Եւ անձաները լայն և փորն անհեթեթ
կը լեցընեն բոլոր զինանոց գործերով:
«Իլիոնի զիմացն է հիշող Տենեդոս,
կըզդի մը շատ նըլանաւոր և հարուստ
Յորջափ կանգուն էր Պրիամու պետութիւնն.
Իսկ հինամ ծոց մ'է անխառն, նաւերու
Լոկ հանգըրուան մը, բայց բըռնաւ ապաշույ:
Հոն քաջուելով՝ կը սաւառալին ամայի
Այն ծովափունքն. իսկ մեծը ասդին կը կործենք
Որ առապաստ քացած մեկնած են անոնք
Ի՛նչ է Միկէնք, Ահա բոլոր Տեւերիան

Կ'իւլէ իր մեծ սուզէն, զըռնբը բոլոր
կը բացուին, հնչոտ է դուրս ելլել ու տեսնել
Աքայեցոց բանակատեղն, ու բոլոր
Այն պարպաւած վայրերն, ազատ ծովափունքն.
Հոս Դուուպներն, հոն ամենին Աթիւլէս
Ջարկած էին վրաններն, և հոս էր կեցած
Տրոյիդէն, և հոն էր մարտավայր զուշդերուն:
Ոմանք ապշած կը նըկատեն օրիւրջ
Աթենասի ձօնուած ընծան մահազոյժ,
կը հիւսնան անդամայաղթ ժիւռն վրայ,
Նախ Թիբեդէս կամ խորամանկ նենգութեամբ,
կամ Տրոյիոյ ճակատագրէն կամքն ան էր՝
կը յորդորէ պարիսպէն ներս առնել ծին
Եւ զեռեղեկ զըզեակին մէջ. Բայց կապիս
Եւ ողջմիտ՝ խելքերնին զուլբը մարդիկ
Խորհուրդ կու տան Դանայեցոց այն դարանն
Ու կեդակարծ նըւէր կամ ծով ձըզի
Եւ կամ այրել՝ աւալով կըրարէ տակէն,
Եւ կամ ծակել ժիւռն կողերն ու ցըռնել
Անոր փորին լայնախոռոց անձաններն,
Երկմիտ խուճանը կ'երկեղեղիկ հակառակ
կարծիքներու, Հոն ամէնքէն առաջ նախ
Խուռն ամբոխի մ'ընկերացած՝ Լայոկոն
Դըզեակէն վար կը վազէ բորբ՝ մոլեղին,
Եւ հեռուէն կը մըղընչէ. «Միջ թըլուսա
«Քապաքացիք, ի՛նչ, խելքերնիդ թուցե՛ր էք.
«Թըռնամիները զուց մեկնած կը կարծէք,
« Կամ դուք անհե՛ղ կը կարծէք ձօնն Յոյներուն.
« Դուք Ողիսեւն ուրիշն այդպէ՛ս կը ճանչնայք,
« Կամ պահուրածո են Յոյներն այս փայտին մէջ,
« Կամ կառուցուած է այս ժըզիւրէ մեղեանս
« Մեր պարիսպները քանդուել, գերփելու,
« Կամ մեր տունները դիտելու, կամ բարձրէն
« Քաջքին վըրայ զըրո՛ւ տալու զիւտանով,
« Կամ մէջն ուրիշ նենձ մը կայ. մի՛ հաւատասց,
« Տեւկաքցիներն, այդ ժիւռն, ի՛նչ աւ ըլլայ,
« Ընծայ բերող Յոյնն անգամ կը վախնամ»,
«Այսպէ՛ս ըսաւ, և կաշմըմո՛ւտըն թափով
Ջիւռն կողին ու կոր փորին կապերուն
Նեռեց նիզակ մ'աւազին, ան մըխուցաւ

Դողդղուն, փոքր զըզըրդաց, հնծեցին
Որոտաթունդ անձաւախիտ փապարներն,
Եթէ չլլաւար ճակատադիրն հակառակ,
Եթէ մըտքերը մեր կուրցած չլլալին,
Մենք՝ զըրզըւած օրինակէն՝ երկաթով
Կը պատռէինք Արցիպոյոց այն որշերն,
Եւ դու, Տըռյա, հիմա կանգուն կ'ըլլալիր
Եւ նոյնպէս գու, բարձրը զըզնակ Պրէհմուս:
Եւ ահա նոյն միջոց փուկեման հովիւներ
Քաշըըըիով և մեծ գոռում գոլումով
Թաղաւորին կը բերէին՝ ձեռուէններն
Ետին կապուած երիտասարդ մ'անծանօթ,
Որ անձաւառը էր եղեր ինք իր կամքով,
Որպէս զի այս նենգը նիւթէ, և բանայ
Աքայեցոց առնել զըռները քաղցին:
Աբրոտո, խիզախ, կազմ պատարաւտ այս երկուքին,
Կամ տանելու իր մըտքին դասն ի զըլուի,
Կամ անհրաժեշտ ըստով մահով մեծնելու:
Չայն տանելու փափաքով հոն կը վազէ
Ամեն կողմէ ծաղիկ հասակը տըրվան,
Եւ շուրջն առած մըքցմամբ գերին կը խուէ՝
Արդ դուն լըսէ խաղախութիւնն Յոյներուն
Եւ մէկ ոճրէն դուն միւս բոլորն հապկեցիր:
Ամբոխին մէջ կեցած՝ անգին ու շըլմոր՝
Աչերը շուրջ Տըռվեանց վըրայ դարձնելով՝

«Աւաղ, ըսաւ, արդ մը երկիր, մը ծով դիս
«Պիտի կըրնան ընդունիլ, կամ սսկէ վերջ
«Ալ եւրա ի՞նչ կը մընայ էնք Քըռուտիս,
«Երբ չըզբառայ Յոյներուն քով սպաւան,
«Եւ Տեկրացիք արդ պիտ' առնեն ռեներին
«Իրենց ձեռներն արինիս մէջ լլաւով »:

«Այս հեծութիւնն անգինու սիրտը յուզեց,
Հանգարտեցաւ ամէկ զարիւկ ու գայրոյթ.
Խրախոյս և սիրտ կու տանք իրեն որ պատմէ
Թէ ի՞նչ զարմէ է ինքն և ի՞նչ լուր ունի,
Եւ ի՞նչ յուսով եկաւ եղաւ անձաւատար:
Սիրտ առնելով հուսկ այս խօսքերը զուրցեց.

«Ո՛վ թաղաւոր, ի՞նչ կ'ուզէ զայ Քոչ զըլխուս,
«Պիտ' ամէն բան ճըշմարտութեամբ պատմեմ քեզ.
«Եւ նախ ըստոյզ զիտցիր որ յոյն ծննած եմ.

«Մեղորմոք բախտն բրաւ Սինոնը Քըռուտ,
«Բայց բնաւ պիտի չընէ զայն որու և զբախտս,
«Խօսակցութեան առնել ականջըդ Բեկեան
«Պաւլանդի անունն հասած է գոցէ,
«Ինչպէս և իր պանծալի փառքն հոյակապ.
«Եղենուտար զըրպարտութեամբ ժաւա Յոյներն
«Անմեղին վըրայ մատուութեան մուր քըռելով
«Ըսպանեցին, զի պատերազմ էջր ուզեր,
«Եւ արդ անոր մահը կու լան ու կ'ողբան:
«Եւ լըջաւոր հայրը մատաղ հասակէն
«Ջիւս՝ որ էի անոր մօտիկ ազգական՝
«Հոս զըրկեց իբր իրեն մարտի համահաբզ:
«Որշափ առնել որ բանակին մէջն էր ան
«Եւ արցունի խորհուրդներուն մէջ ունէր
«Աղջեցութիւն, ունեցայ ն'ս ալ քիչ ըստ
«Փառք և անուն. բայց երբոր ան նմեղամէտ

«Ողիսեսի մահահամբոյր նախանձով
«(Ծառուկ բան չեմ խօսիր) այս կեանքը թողուց,
«Տըրմաթախիտ և սուգերով համակուած
«Կ'աղբէր կեանք մը վըրջաւար՝ աննշան.
«Եւ ես ինծի կը ցասնուի զայրագին
«Անպարտակիր բարեկամիս մահուան վրայ.
«Անմատութեամբ չըկըրցայ լուս ալ կենալ.
«Չայն հանցի որ եթէ բախտն ինձ ընորէր
«Դառնալ Արզոս իմ հայրենիքս՝ յաղթական,
«Պաւլանդի վրէժը պիտի առնէի.
«Ասով ինձ դէմ զըրզուցի ոխ մը ժանախէն:
«Աս է բուրդ աղէտքներուս աղբերակն,
«Ասկէ սկըսաւ զիս նորեկներէ Ողիսես,
«Վըրջաւ միշտ նա՛ր նոր ուղիներ քըսելով.
«Ասկէ սկըսաւ ամբոխին մէջ երկդիմի՝
«Խօսքեր խառնել, և իր ոճրին գիտակից՝
«Ինձ դէմ գէնցեր ճարել, ու բնաւ կանգ չառաւ
«Մէնչեւ որ հուսկ կալքաւ քուրմին միջոցով...
«Բայց ի՞նչ կեցիք անօգուտ տեղ կը պատմեմ
«Այս զըժընդակ բաններն, ալ ի՞նչ կ'ողբանամ,
«Եթէ ձեզի համար նոյն է ամէն Յոյն,
«Իմ Յոյն ըլլալուս գիտնալնիդ կը բաւէ.
«Ի՞նչ կեցիք էք, առէք ինձմէ անգինիդ.
«Ողիսեսին ուզածն ալ ան է, ասոր
«Ատորդիներն ալ պիտի մեծ զին տային »:
«Անցեալ Յունաց ոճիրներուն, նենգերուն
Մենք այն առնել աւելի մեծ փափաքով
Կը հայրենիքն, կ'ուզենք զիտնու աւելին,
Դողդըղաւով ան խօսքին թելը կ'առնէ.

«Յոյներն երկայն պատերազմէն ողբապաւ՝
«Ուզեցին շատ անգամ՝ թողլով Տըռվադան՝
«Փախլիլ երթալ, ո՛ր էր զացած ըլլալին.
«Մըրկանծով ծոնք անոնց արցնէր եղաւ միշտ,
«Եւ խնա Հարաւն ահաբեկեց անոնց չուն:
«Մանաւանդ երբ գերաններով զըզրի
«Հիւսուած՝ կերտածած այդ ձին ելաւ երեսն,
«Իտլուր Թժրի մտադրողայոյզ որոտաց:
«Երփոթեցանք, իրար անցանք, զըրկեցինք
«Եւրիպիլէն որ Գաւալին հարցընէ.
«Եւ ան զարժաւ այս սոսկալի պատգամով.
» Երբոր դուք, ո՛ր Դաւնայեցիք, առաջին
» Անգամ եկաք զէլ իշխոն՝ նախ հովիտն
» Հաշտեցուցէք զուհուս կոյսի մ'արբիւնով.
» Արիւնով պէտք է որ ըլլայ ձեր գարմն ալ.
» Պէտք է որ դուք Արցիպի մը գոհէք »:
« Երբ ամբոխին ականջն հասաւ այս պատգամն,
» Անոնք բոլոր սաճմընկեան, և անոնք
» Ուկորներուն մէջ ցուրտ սարսուռ մը սողաց.
» Հսկապաղքէն սահմանուածն ո՛վ էր արցեօք,
» Անգորն ո՛վ կ'ուզէր արցեօք որ գոհուի:
» Հոն այն առնել Ողիսես մեծ ազմուկով
» Թեստարան քուրմն ամբոխին մէջ կը քաշէ,
» Կը հարցընէ Թէ ի՞նչ է կամքն աստուածին,
» Ինձի շատեր կը գուժէին հոն արգէն
» Նենգաւորին անգութ ռեներն, և լուսմունչ
» Կը դիտէին ըլլալիքին կանխագէտ:

« Կալցառ կեցառ տառն որ ամբողջ անմըտունչ .
 « Կը քաշուէր, չէ՞ր ուզէր որ իր խօսքերով
 « Դասապարտուի Յոյնեքն մէկը մահուան,
 « Եւ ետքն իբրեւ թէ նեղ մըտած՝ ըստիպուած
 « Ողիւսեալի ահազանգոյ սասաներէն,
 « Հնաք խօսք մէկ ըրածք իրզնց լըռութիւնն,
 « Լուռ յայտնի թէ զարուած զունն ես եմ:
 « Հաւանեցան ամենքը, լայն ջուշէ մ'առին,
 « Զի ամէն մարդ իր իսկ անմէն կը վախնար,
 « Հանդուրժեցին որ այն հարուածը դառնար
 « Ինչար միտակ անբախտ խեղճի մը զըլխուն,
 « Զարհուրելի օրը հասեր էր արդէն,
 « Պատրաստ էին սուրբ ըսպտաներն, աղի մուրկն,
 « Եւ զլուխ արդէն տալարօղով պըսպած:
 « Խորտակեցի կապերն ու զիս մահուընէ
 « Շղդպարեցի: չեմ ուրախուր. ծաւալեցայ
 « Տըզմուտ ճաշէի մը լօնիւրուն մէջ՝ զիշերն՝
 « Ըսպտակով որ ստագաստ պարզէին,
 « Եթէ երբեք միտք ունէին պարզելու:
 « Ա՛լ սակէ վերջ լուսնիմ ըրնառ ոչ մէկ յոյս
 « Տեսնելու իմ հին խաչերեցոս, անուշակ
 « Իմ զաւակներս, տեսնելու հայրս անմկալի,
 « Որոնք զուցէ իմ փախուստիս պատճառաւ
 « Զքրտակալուին, պատժեմունտ ենթարիւին,
 « Եւ քառն իմ յոնցանցս իրենց տորւանով
 « Արդ կ'ազաւծ քեզ ճըջմարտին գիտակեց
 « Երկնաբընակ աստուածնիւրուն տնունով,
 « Եւ տնունով ամբիւն անդրուծ հաւատքի:
 « Եթէ երբեք մարդոց մէջ կայ գիւ հաւատք,
 « Ողորմէ՛ իմ քաշած այդանս վիշտերուս:
 « Անպարտակիր հոգսոյ վրայ զսթ ունեցիք:
 « Մինք կը յուզուինք արշունքներէն, կը փղզ-
 « Եւ իրեն կհանք կը պարգեւենք: Ինք Պրիւսմ (կինք,
 « Նախ և առաջ կը հրամայէ որ քաշուին
 « Զհապկապերն ու կապանքներն ուժգնապիւրի,
 « Եւ անոր այս անուշ խօսքերը կ'ուղղէ.
 « Ո՛վ ալ ըլլաս, այսուհետեւ մոռցիք դուն
 « Քու կորուսած Յոյնեքն, ա՛լ դուն մենէ ես.
 « Միայն շիտակդ ըսէ ինչ որ հարցնենք.
 « Անոնք ինչո՞ւ շինեցին այս աւելդ մին,
 « Ո՛վ է վարպետն, և իրենց միաբը ի՞նչ է:
 « Նըւրբի մ'է ա՛ն զից՝ թէ մարտի մեքենայ»:
 « Քաշաւըմուտ յունակուն նեղ ողակուած
 « Իր կապերէն արժակ ձեռքերը վերցուց
 « Դեպ ի երկինք և այս խօսքերը զուրցեց.
 « Չնչ՝ ո՞վ քոցիկ յաւէրժական, և անդրուծ
 « Զմի գօրութիւնն, ու ձեզ՝ ո՞վ սուրբ քաղիւններ
 « Իր ահալոր տապալարեն՝ ձեզ, քոցնայն
 « Փախայ, և քեզ՝ աստուածային ապարօղ՝
 « Զոր իբրեւ զոհ կրեցի՝ վըկայ կը կանչեմ:
 « Թաղ Թոյլ աղբրուի ինչպէ՛ սուրբ երգուններն:
 « Եւ քաղաքներն ինձանց անմէջ երեսուն,
 « Ասե՛կ զերենք, հայրանական շարժներն
 « Ա՛լ ես ոչ մէկ պարտք չեն զընէր իմ վըրաս:
 « Դու միայն, ո՞վ Տրոյա, կեցիք խօսքիդ վրայ,
 « Եւ եթէ ստոյգն ըսեմ ու քեզ ազատեմ

« Եւ փոխարէն հասուցանեմ ձեռն քաներ,
 « Գէթ դուն ալ ինձ ըրած խոստումըդ պահէ:
 « Երբոր Յոյնեքն այս պատերազմն ըսկըսան,
 « Իրենց բոլոր վըստառութիւնը և յոյսն
 « Աթնասալ պաշտպանութեան վըրան էր,
 « Բայց անօրէնքն երբ Գիտմէր, ու զարբին
 « Սկիւրներու նեղքն Ողիւսեա կ'ըսէ վեր
 « Բարձրը զըզեակն ու սպաննելով պահպան զունդն
 « Աշխտարբ Պալլադիոնը գողցան
 « Աստուածուհւոյն վե՛ն տաճարէն, ու տարին
 « Նէքա անդրին սըրբանըւէր, և իբրերով
 « Տանդըզնեցան արհնըրուաշտ ձեռքերով
 « Իր կրտական ծամակալները բըռնել,
 « Յոյներուն յոյսն այն աստե՛նն ըսկըսալ
 « Քանի զընաց Նըւազեցաւ, ցընդեցաւ
 « Եւ Ղլատեցան իրենց ուժեքն ու կորոյն.
 « Աստուածուհւին ձըզնց զիրենց երեսէ,
 « Եւ ակնյայտնի հրաշանըշան ցոյցերով
 « Փայլատուցէ Տրիտոնուհին իր զայրութիւն,
 « Արժանն հազիւ քանակն մէջ էին զրբեր,
 « Երբ իր խոժոռ լայնափնոնկ ալքերով
 « Կայծակնացայտ բոցերու խուրճ մը ջանքեց,
 « Աղաւմեհին աղի ճըրտինք մ'իջաւ վար,
 « Եւ ինքն երբեք չեղ գետնէն վեր ցատքելով
 « (Անպատմելի բան)՝ ճոճեց աղէն ու վաճառն:
 « Իսկոյն Կալցառ կ'աղաղակէ թէ պէտք է
 « Առգտաւորին պարգած փախլիլ փորձէին,
 « Թէ կարելի չէր որ ինչար կործաներ
 « Արգիւտան սըլաքներէն Պերգամոն,
 « Եթէ ուրիշ հրամայներով Արգուն
 « Զըգառնային՝ ողորմելով դիցուհին՝
 « Զոր իրենց հետ տարած էին Յունաստան,
 « Զայն զոգաւոր Նաւարուն մէջ զընելով,
 « Եւ արդ ինչպէ՛ հովով Միկալէն փառնած՝
 « Իրենց նոր նոր զենքեր զարգիւր կը հողան,
 « Կը պարտաւորեն իրենց ընկեր աստուածներ,
 « Եւ յետոյ ծովը վերադարձ կըտրելով
 « Յանկարծակի պիտի փըրթին վըրանդ.
 « Գուռակութիւնն այսպէս ըրաւ ինք Կալցառ:
 « Արգիւտեք նոյն Կալցասի խորհրդով
 « Պալլադիոնի տեղ շինեցին այս պատկերն՝
 « Որ Նախառուած աստուածուհին ողորմէ,
 « Եւ քաւութիւնն ըլլալ իրենց մահա ոճրին,
 « Մակայն Կալցառ հրաման աըլաւ որ աընկն
 « Լիւնակարկառ այդ երկնաբերձ յաղթ հըսկան
 « Յըզդուած, հիւստած հեծաններով կաղեթի,
 « Որպէս զի ձեռն զըռնիւն նեքս չըմբռնէ
 « Եւ լըստե՛րք զայն զէպ ի ձեռն պարխպներն,
 « Եւ կրօնական հին պաշտաման մ'աւանմատա՝
 « Տըրուազան ընկարներայ պաշտպանել
 « Զի եթէ դուք ձեռն ձեռքերով յանդըգնեց
 « Որ Ալլասի ձօնուած Նըւրբը զըզէք,
 « Վայն է եկիր Պրիւսմալ պետութեան
 « Եւ փոքրագոյն զըլխուն (ա՛հ էր Կալցասի
 « Գըլըխուն զայնն աւելի այս փոքմաններն).
 « Իսկ եթէ ան մըտնէ քաղաք ձեռն ձեռքով,

« Պէտ' Ասիան ինք իր կամքով և բոլոր
« Իր զօրութեամբ զայ և Արգասը Ընէ՛լէ՛:
« Միք Բռնեհրուն ճակատագիրն այն ահա»:
« Երգմընասուս և դաւաճան Սինոնի
Խարդաւանող խոցերն իրու կարծեցիկը»:
Եւ մեզ որոնց ո՛ր Դիմեղը Տիգրան,
Ու Աթելէս Լարեսացին, ոչ հազար
Դասեր և ոչ տասն յաղթեցին տարիներ,
Բռնեհ արցունքն ու նենգութիւնը յաղթեց:
« Սոյն միջոցին մեզ խեղճեհրուս առնէւ հոն
Աւելի մեծ և ասուկալի՝ աշուար
Անակընկալ ղէպք մը տեղի ունեցաւ:
Եւ մեր սըրտերն յուզեց բոլոր ասկնուվորայ՝
Վիճակով ցոյժմ' ընտրելով Լայոնիս
Պիտիդոնի, բազին վերայ կը գտնէր
Ցուլ մ'աւագին տեսական մեծ հնազնուով,
Ինք (պատմելու ատեն մագերս կը տընկուին)
Ջուլց մ'անարի հրէջ վիշապներ՝ զուգահեռ
Հանգարտ ծովով Տնեղադէն մեկնելով՝
Ջուրերուն վրայ փրոտած ասիւնը կը դիմեն
Իւր լայնուր օդակներով գալարուն:
Գարս քն ցըցուած ծովէն իրենց ուղղաքերմ
Անգղուն լանջով՝ Լարիւնաներկ ցըցունով:
Կիսն ետեւի մասը Լուրին կը թըռուի,
Եւ պոչերին ստակալիթխար անուածե՛ւ
Մանեակներով հուղելով վէտ ի վէտ՝
Կու տան ծովուն և՛ շատաւել և՛ փերփուր:
Հասեր էին արդէն ցամաք, ալքերնին
Բուր արեւն, բուր կըրակ և իրենց
Ճօճուն ճապուկ լեզուներով կը լըզեն
Շուրջ սուլող զըծոխողիւր երախինի:
Անցն լեզվեխ փըրթած հոս հոն կը փախինք.
Մտնա կ'իբրան Լայոնիսին շիփ շիտակ:
Եւ նախ անոր երկու փոքրիկ որդիներն՝
Իրենց հուժկու գալարներուն մէջ առած՝
Կը խածխըծեն, կ'ուսեն անոնց հէք մարմինն.
Եւ յետոյ զինքն կը բռնեն՝ որ դիտուած
Իր զուգեղներն աղաւաղու կը վերաւան:
Եւ պատիպատ պարտքներով կը պըրկեն.
Երկու անգամ մէջքին վրայ կ'ուրորոխ
Կրկուց վըզին՝ իրենց Թեփոտ Թիկունցով.
Եւ դիտ իրենց ցըցուններով ու լանջով
Վիզողովիզ կ'իշխեն անոր զըլխուն վրայ,
Իսկ ինքն՝ զէմքն ու վարսակալն արինով
Աւ ըղիցով և Թու թոյնով Թաթաուլ՝
Ունէն ընտրեց, լանց կը Թափէ, կը փորձէ
Իր ձեռքերով ցաղկէ այն պիթի պարտքներն,
Եւ իր ճիւղեր վեր երկինք կը Թեւեն.
Ապտորմակ կը պտուղէ բազինէն
Փաշուղ խոցուած ցուլ՝ իր լըզէն Թօթուկով
Վրեպած առպարն: Իսկ զուգ ծծերը սողուն
Կը սըլանան ղէպ ի զըգական երկնաբերմ,
Եւ անհամբոյր Աթնասի մեհեանին
Մէջ՝ ոտքերուն ցով՝ վաճառին ծիրին տակ
Կը ծըարին գալարուելով ման ի ման,
« Սուկում մը նոր կը սըպըրդի այն ատեն

Մեր ամենուս սարսափահար սըրտին մէջ,
Կը մըմընջենք Թէ՛ նշունեցաւ Լայոնիս
Արմանաւոր պատմական ի՛ր ոտիւրին,
Ջի սուրբ կազինի իր սըլանովը պըզծեց
Ամբարիշտ աշխն անոր կողին նեղակով,
Անցնը մէկ կ'ազակակէն Թէ պատակներ՝
Աստուածուհոյն պէտք է մեհեանը տարուի,
Եւ Թէ զայն պէտք է աղօթովը ողորեն:
Պարսպին վրայ մեծ խաճախներ կը զործենք,
Քաղցին զընկեր լայնութեն կը բացուին:
Գործի վըրայ է ամէն ոք. կը զընեն
Ոտքերուն տակ դիւրահուլով անիւներ,
Կ'անցընեն վըրջ պարաններ կանեփէ:
Կ'անցնի պատեն մաւապարփակ մեքնանս,
Մոցուր՝ զենքով ու զօրքերով՝ իր չորս զին
Աստաններ, չըկարգւած աղշնակներ
Նըւիրական երգեր կ'երգեն, հանոյցով
Իրենց ձեռքերը չըսանին կը ղըպնեն,
Հուկ մեքնան ներս կը մըտնէ սաստալից,
Ու կը սառն կ'անցնի ցաղցին մէջակզն:
Ո՛վ հայրենիք, ո՛վ իւլիոն, բնակավայր
Աստուածներու, ո՛վ մարտերու մէջ հըզօր
Եւ հոյակապ Դարդանական պարիսպներ...
Չորս հեղ զըրան շնմին ցով կանգ առաւ ան,
Չորս հեղ զէնքերը շալցեցին իր փորէն:
Իսկ մենք անմիտ և մուռցեցն կուրացած՝
Կը թըլենք ձին, կը զետեղենք հրէջը ժանտ
Սուրբ զըզեակին մէջ՝ Այն ատեն Կաստանդէ
Բացաւ բերանն՝ որ աստուածի մը կամքով
Բնաւ Տեւիրացուցս հաւատալի եղած էր,
Եւ մեզ զուժեց մեր ապագայ աղէտներն:
Իսկ մենք՝ որոնց համար վերջին էր այն օրն,
Աւագ, բուր ցաղաքին մէջ՝ աստական
Սաղարթներով կը զարարենք կը պատենք
Աստուածներուն սըրբանուր մեհեաններն:
Ահա սակայն կը փոխէ ղէմքը երկինքն,
Ովկիանէն զըլերը զուրս կը խուճէ,
Եւ կը պատէ համապարփակ ըստուհով
Բեւեռն, երկիրն ու նենգութիւնն յունական:
Տեւիրացիներն իրենց տունները ցաղուած
Լըռիկ մընջիկ և՛ ցընանան, կը գրաւէ
Թըմբերն անոնց վաւսակարէկ անպաներն,
Եւ աւասիկ Տնեղադէն կը փըրթի
Արդեական նաւատորմից կարգ կարգ,
Եւ անուան լըտութենէն օգուրած
Կը դիմէ ղէպ ի ետքերուն ծանօթ:
Բոց մ'ալն ատեն բարձրացուց նաւն արցունի
Իր ցըռուկէն. և ժանտ Սինոն՝ ուեերմ
Հաւատաւորքն աստուածներէն պաշտպանուած,
Կ'իբրալ կամաք մը կը բանայ Յոյներուն՝
Ցատկաշարիթ արջնոյի փորն ճըպակէն:
Եւ բացուած ձին իր եղեւնեայ զընդանէն
Գարս կը փըսէ զանոնց, և նախ առաջին
Ուրաք զըւարթ կ'իւլին յըզի կազինին
Եւ լըւանէ մը սահելով կ'իշխեն վար
Զորավարներն ըսթնեղուս ու Թիւսանդր

Եւ Ողիսեան անագորոյն և Թոսս
 Եւ Պէլլիսեան Նշուպուլէմ, Ահամաս,
 Եւ ասորացիք վերջ Մացաւոն, Մենեչուս
 Եւ ապա ինք Ղաւին վարպետն Եպփուս:
 Եւ կը հրօտենք քուերն, զինչոյ մէջ թաղուած
 Ու Թաթիւրուած քաղցին վրայ, կը սպանենն
 Պաւայոյզներն, և կը բռնան ամեն զոռ,
 Կ'ընդունին ներս իրենց բոլոր ընկերներն
 Եւ դաւակից գոնդերուն հետ կը ժողուին:

Թորգմ. Հ. Ա. ՂԱԽԻՍԵԱՆ

→ ← → ← → ← → ← → ← →

Հայ երգիչ մը վէնետկոյ մէջ

Դասիկին՝ ինչպէս ամէն ծառ՝ հազուագիւտ է
 Վէնետկոյ մէջ. բազմաթիւ արհեստագէտներ՝
 յաղթանակի հետամուտ՝ յուսախաբ դարձած են
 անկից: Գոյներու և մեղդիկներու այդ քաղաքը
 — որուն լճակին մէջ հրաշալի վերջադիտքներ
 կան և հրաշալի նուագահանդէսներ — նկարչու-
 թեան մէջ՝ շնորհիւ իր Թինիթորէթիժներուն՝
 արհեստագէտի համբաւ ունի, երաժշտութեան
 մէջ քննադատի, դժուարահաս և նուրբ քննա-
 դատի: Յաղթութիւն մը՝ Ֆէնիչէի մէջ՝ վկայա-
 կան մ'է՛ որ ամէն երկրի համար կը զօրէ:

Անտարակոյտ արտասովոր յատկութիւններով
 օժտուած պէտք էին ըլլալ Պ. Գրիգոր Մաքս-
 րով և Տիկին Պրոնէքսա Մաքարով՝ երգիչ ա-
 մուսիկները՝ քանի որ ամիսներէ ի վեր Վենետ-
 կոյ բեմերուն վրայ կը ծափահարուէին և լրա-
 գիրներու մէջ կը գովուէին: Բայց Վենետկի հայ
 զաղութիւն համար անշուշտ մեծ հաճոյք պիտի
 ըլլար՝ անձամբ հաւատստել անոնց տաղանդը. և
 Տէր ու Տիկին Մաքարով՝ օտար արհեստագիտա-
 կան շքանակներու մէջ ապրող՝ բայց միշտ հա-
 մակիկ և սիրող հայութեան, ազնուաբար յանձն
 կ'առնուն այդ հաճոյքն ընծայել:

Մարտ ամսոյ 25 է. Մուրատ — Ռափայէլեան
 վարժարանի դահլիճը իր հայեկազարդ որմերուն
 մէջ՝ կը բազմապատկէ հանդիսակալներու ընտ-
 րեալ բազմութիւն մը. Մաքարովներու անուան
 համալը զայն համարմբած է հոն. բայց բաղդը
 խոստացուած հաճոյքին կէտը միայն պիտի ըն-
 ծայ: Հիւանդութիւնը՝ ինչպէս Վենետկոյ բե-
 մերը՝ Ռափայէլեանի Դաւիթն ալ թափուր էր
 թողութիւն այն օր նշանաւոր երգչուհիին. բայց
 հոն է Պ. Գրիգոր Մաքարով որուն երեւումը
 միայն բեմին վրայ՝ ուղարկութեան նշուումը մը
 կ'ըլլայ զաւլիւնի մէջ. իւրեւոյի, Պիգէի, Ռոսի-
 նիի նուագները՝ զորս փոփոխակի կը հնչեցնեն
 նուագախումբն և Մ. Ռ. Վարժարանի աշա-
 կիւրները՝ արդէն ամենուն սիրտը տրամադրած
 են աննեղութիւն վերասուցումներու. Պ. Գրիգոր
 Մաքարով կը սկսի Ռոսսինիի *La calunnia* նշա-
 նաւոր երգովը՝ *Barbiere di Siviglia*է. այնքան
 բնականութեամբ կը ներկայացնէ բամբաստողի

թախիժը, բամբասանքի հետզհետէ զօրանալը՝
 թնշանօթի հարուած մը դառնալու աստիճան,
 որ Ռոսսինի ալ պիտի մասնակցէր սիրով հան-
 դիսականներու ծափահարութեանց և իր երգին
 կրկնումը պահանջէր. Պ. Մաքարով թաւ ձայն
 ունի բայց հարկ եղած ատեն կարող է փայլուն
 բարձրութեանց հասնիլ և հակառակ խուլիս
 նոր եկած ըլլալուն՝ շատ ճշդիւ և յստակօրէն
 կ'արտասանէ իտալերէնը. հանդիսականներուն
 զոհացում տալու համար՝ Պ. Մաքարով կրկին
 կ'երեւի բեմին վրայ՝ այս անգամ իբրեւ Մեֆիս-
 թոֆէլ. այլ ևս դեւ մ'է ան. իր թաւ ձայնը կը
 սկսի սանդղանալ դէպ ի ցած. չարագուշակ էակ
 մ'է՝ անդունդներու կողերէն վար իջնող. մերթ
 քարի կոյտ մը կը փլչի կարծես անոնցմէ՝ ա-
 նձօքի նման՝ անչառակ անդունդին մէջ թաւա-
 լելու և իր հետեւէն խորհրդաւոր լուծիւնը մը
 թողլու համար. Հանդիսականներէն բռնադա-
 տուած Պ. Մաքարով երրորդ անգամ մ'ալ կը
 կանգնի բեմին վրայ՝ բոմանս մը երգելու հա-
 մար. «Աղօթէ՛ ինձ համար». վիշտով և խաղա-
 դութեամբ օժուած երգ մը՝ որ համակամ թաղ-
 ծութիւն մը կը թողու հոգիներու մէջ: — Պ.
 Գրիգոր Մաքարով՝ յետ իր հայրենակիցներուն
 հպարտութեան և վայելքի առիթ մը տալու՝ կը
 մեկնի Ռիթիթով, որովհետեւ ուրիշ հանդիսակա-
 նն և ուրիշ ծափահարութիւններ կը սպասեն
 իրեն՝ Ֆէնիչէ թատրոնին մէջ:

Խ Մ Ր .

ՀՕՐԾ ՅԻՇԱՍԱԿԸ

Հայր, յիշատակ է սրբազան իմ սըրտին.

Քու համբոյրներ՝ ցու սիրտն ես հոն կը զբտան.

Արտասուքիս ջերմիկ շէթերն ալ յետին՝

Պիտի սրբեմն անոր սեռովը զգոյնեմ.

Ճիշդ հասակեւ Թովմուսներ և երգեր

« Հայր մեր »իս հետ ընթացչ անունը հեշիցէն.

Սրբեկ Տէրն՝ ըզգէ՛ ջրած իր պատիւն,

Հոգեւոյ թեւով սլացաւ Հաւատաց աշգաթն:

Բայց երբ սիրոյդ փարած էի դեռ վաճժոյժ՝

Ա՛լ չըկայիր. անմեղիթար լացի յոյժ.

Անգութ մ'աւթիս արտասուքներ ըզփած էր.

Եւ կ'ուղղէի մօրըս թաղծոտ նայուածքներ՝

Երբ այլ ծանուկ մ' « Հայրե՛կ » բւրի՛ հեշտ իմ ցով,

Լաւով՝ լռովե՛կ յիշատակե՛ղ մօրմորով ...

ԱՃ. Մ-Ռ. Վարժ.

ԱՆՄԱՐՈՒ